

Zaman Gazetesi

05.07.2011

Herkül Millas

Atina'da 1 ve 2 Temmuz tarihlerinde Sosyalist Enternasyonalizm'in toplantısı gerçekleşti.

Türkiye'den iki parti bu toplantıya katıldı: CHP'yi Kemal Kılıçdaroğlu ve BDP'yi Prof. Büşra Ersanlı temsil etti. Türkiye'de siyasi partiler bugünlerde bir çatı altında bir araya gelemiyor; bu yüzden bu toplantıdaki buluşma iyi bir işaret gibi. Ev sahibi ise tabii Yorgos Papandreu; son aylarda Yunanistan'ı iflastan kurtarmak için canla başla uğraşan sosyalist başbakan. Ancak benim anlamakta zorluk çektiğim durum şu: Neden sosyalist bir hükümet, sosyalist enternasyonalin de desteğini alarak ülkesini "en kapitalist" yoldan kurtarmaya çalışıyor?

Bu çelişkili durumu kaç kez yaşadık. Sovyetler Birliği'nin ilk yıllarında ekonomi çıkmaza girince NEP planı çerçevesinde "bir geri adım" atıldı ve ekonomi nefes alabildi. O yıllarda yapılan kısmen pazar ekonomisine geri dönmektir. Daha geniş nefesi tam kapitalizme geçince aldılar. Sosyalist Çin kapitalizme sarılarak hızla kalkınıyor. Castro'nun Küba'sı bile pazar ekonomisine dönüyormuş, kim bilir belki Arnavutluk ve Doğu Almanya gibi olur. Bunlar komünist sosyalistler. Bir de kapitalist sosyalistler var. Onlar IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlara uyum içinde. Avrupa'daki sosyalistleri, diyelim İngiltere'deki sosyalistleri, sosyalist olmayanlarından ayırmak, ekonomiye yaklaşımlarının sosyalist yanını anlamak pek kolay değil. En azından benim için.

Sosyalist enternasyonalin bayrağı altında bir araya gelenlerin ortak yanını anlamaya çalıştıkça bula bula "sosyalizmi" buluyorum. Ama bu kelime ne anlama geliyor? İnsanlar yalnız konuşarak değil, işaretlerle de, yani beden dilini kullanarak veya homurtular çıkararak da başka insanlara bir görüş veya bir mesaj iletebilirler.

Kelimelerin anlamsızlığı

Kelimeler en ileri anlaşma aracımızdır. Ama kelimeler birden çok anlama geldiğinde anlaşmak da zor olmaya başlıyor. Son yıllarda kullanmamaya çalıştığım bir kelime, bu yazının konusu da olan "sosyalizm"dir; türevleri ve yakınlarından da kaçınıyorum (sol, komünizm, ilerici gibi). Çünkü bu kelime ile neyin ifade edildiğini artık anlayamıyorum.

Gençliğimde, kendimi aldatmıyorsam, sanırım durum daha açıktı. Marksizm'in literatürü bir referanstı. Tabii farklı seçenekler hep vardı: Lenin, Troçki, Mao, Castro, Tito, Örokomünizm tartışılıyordu. Sosyal demokrasi ve CHP türü sol da vardı ama en azından benim çevrem bu tür solu hor görür, "kapitalizm" sayardı. Sosyalizmin temel ilkelerinde görüş birliği vardı. Örneğin devletleştirmeler esas, özelleştirmeler geçici sapmalar sayılırdı. Faiz, rant ve kâr düşman ilan edilmişti. İşçiler bizdendi, zenginlere güvenilmezdi. Yabancı yatırım felaketin ana nedeniydi. Ama en önemlisi, tartışmalar somut, çoğu uygulanmakta olan farklı modellere göndermelerle yapılırdı. Parmağımızı bir yöne uzatıp "işte bunu istiyorum" diyebilenlerimiz çoğunlukta idi. Bu yüzden kelimelerin fetişizmi esas değildi. Ya şimdi?

Sol ve sosyalizmin bugünkü belirsizliğinin başka bir işareti, benim gibi yaşlıca eski solcuların bir araya gelip "sol olarak bir politika belirlemeliyiz" toplantıları yapmaları. Oysa gruplar politika arayışlarına girmez, tam tersine, politik bir çizgisi olanlar birlik oluşturur. Yoksa yapılane "kendimize iş çıkartalım" denir. Politikamız yoksa veya ne yapılmasını henüz belirginleştirememişsek en iyisi emekliliğin zevkini çıkarmaktır. Yoksa büyük bir yanılğı içine düşebiliriz: planımız belli değilse, kendimize gereğinden büyük değerler yakıştırarak ortaya çıkmamız Miguel de Cervantes'in romantik şövalyeliğini çağırıştırır.

Kılıçdaroğlu'ndan ve Doğu Perinçek'ten Abdullah Öcalan'a ve Behice Boran'dan Castro'ya ve Çin'deki rejime sonsuz bir yelpazeyi kapsayabilen bir kelime, toplumun bazı (farklı) kesimleri tarafından "sol" ve "sosyalizm" diye kullanılıyorsa artık bu kelime anlaşma aracılığını kaybetmiştir diyebiliriz. "Gerçek sosyalizmden" söz etmenin de yararı yoktur, çünkü her sosyalist kendi sosyalizmini gerçek biliyor ve kendi kişisel hayaline "sol" diyor.

Ama baştaki soruya dönelim. Sosyalistler neden ekonomik bir krizle karşılaşınca veya ekonomi sıkışınca kapitalist yöntemlere başvuruyor? Belki son on yılların sosyalist hatta sosyal demokrat uygulamalarında gördüğümüz, solun üretimde başarısız, dağıtımda eli açık olmuş olduklarıdır. Robin Hood gibi yani. Türkiye örneklerinden Ecevit deneyimini, Yunanistan örneğinde de Pasok'un ve onun politikasını izlemiş olan 'Yeni Demokrasi'yi anabiliriz. Yunanistan'ın son sosyalist deneyimini ve bu politikanın sonuçlarını yakından tanımanın yararları büyüktür; bu seyir çok öğretici bir derstir. Bu uygulamalardan bir sol tanımı çıkarmaya çalışırsak şunu diyebiliriz: Sosyalizm, kapitalist yoldan kazanılmış olanları halka bolca sunmaktır.

İstihza da içerdiği izlenimini de veren bu yazıyı yazmak aslında bana acı vermiştir, çünkü

hayatımın büyük bir bölümü boyunca ben de sosyalizme gönül vermiştim. Ama bu son on yıllarda yaşanan aldatmacanın, ikiyüzlülüğün ve hele anlamsızlığın içinde bulunmak istemiyorum. Değişen bir ortamda eski kalıplarla düşünmenin bedeli çelişiklerdir. Benim ise çelişiklere alerjim var. Romantizmin özel olanına karşı değilim, ama ütöpik bir ideolojinin kitlelere benimsetilmesini tehlikeli ve zararlı sayıyorum. Ulaşılamaz hedeflerin sonu hayal kırıklığıdır; bu da yalnız moral bozukluğu yaratmıyor, gerçekleşebilecek gerçekçi hedeflere varılmamasına da neden oluyor. Söyleyecek yeni bir şeyi olmayanların ille de en önde olmaya çalışmalarını da acıklı bir manzara olarak yaşıyorum. Daha iyi bir toplumu ve dünyayı ben de istiyorum; ama bu düşümü anlamı belli olmayan bir kelimeyle ve belirsiz bir rota ile ifade etmek istemiyorum.